

W pracowni pastelisty

Materiału przy pracy Wyczół nigdy nie żałował; całe stopy pudel pastelii Lefranca i swego wyrobu gromadził w miejscu, gdzie mieszkał, aby je mieć pod ręką. Malował szybko, sam nie mógł nadążyć w wyszukiwaniu odpowiednich kolorów, które seriami były ułożone. Dopomogli mu w tym Władek służący i Frania pokojówka. Wyczół wymieniał tylko numer danego koloru, jakiego potrzebował, i tak: kolor był oznaczony nr 9 bładoniebski, nr 5 itd...

Wyczół, gdy stanął przy sztaludze w asyście swoich pomocników, robił wrażenie chirurga podczas operacji; miał na sobie biały kitel i maskę na twarzy ochronną; podczas malowania powoli nabierał rozpędu, lecz gdy po pewnej chwili jego zapach i łatwość techniki dosięgały stopnia furiosissimo, cały pomocniczy aparat musiał podążać za nim. Ształuga nieprzerwanie furkotała po szynach*, Władek z nastawionym uchem uważał na sygnały, kręcił siarczyście korbą, Frania chwyciła w lot żądane numery pastelii i podawała je swojemu profesorowi...

Z LISTU TEODORA GROTTA DO MARCINA SAMLICKIEGO O SPOSOBIE PRACY LEONA WYCZÓŁKOWSKIEGO

MASZYNA OPISANA PRZEZ TEODORA GROTTA, TO UMIESZCZONA NA SZYNACH SZTAŁUGA PORUSZANA ZA POMOCĄ PIASTY I ŁANCUCHA. ODDALAŁA SIĘ ONA OD MALARZA I PRZYBLIŻAŁA, DZIĘKI CZEMU MOĞE PRACOWAĆ RÓWNIŻ W POZYCJI SIEDZĄCEJ.

teksty
Edyta Rubka-Kostyra
projekt graficzny
Homework /
Kasia Walentynowicz,
Beata Dejnarowicz

DOFINANSOWANO
ZE ŚRODKÓW
MINISTERSTWA KULTURY
I DZIEDZICTWA
NARODOWEGO

MECENAS WYSTAWY
TOTALIZATOR
SPORTOWY

PARTNER MUZEUM
GABE
PATRON MUZEUM
empik

DORADCA PRAWNY
WHITE & CASE

PARTNER MUZEUM
PATRONI MEDIALNI
insider STOLICA VOXEL
Gazeta.pl
ams
Gazeta.pl
Art&Business
Wieranda

WSPÓŁPRACA
STAEDELTLER
happy color

Muzeum Narodowe
w Warszawie

Na tropie... pastelii
Ciekawostki i informacje

SŁOWO PASTEL POCHODZI OD WŁOSKIEGO PASTA (CIASTO, MASA) I JEST TERMINEM MAJĄCYM RÓŻNE ZNACZENIA. OKREŚLA ZARÓWNO MIĘKKIE KREDKI, JAK I TECHNIKĘ MALARSKĄ POSŁUGIĄCĄ SIĘ NIMI, A TAKŻE OBRAZ WYKONANY PASTELOWYMI KREDKAMI.

PRODUKCJA PASTELII POLEGA NA UTARCII W WODZIE SPUDROWANEGO PIGMENTU ZA POMOCĄ MOŹDIERZA, DODANIU SPOIWA I WYPEŁNIACZY, KREDY LUB GIPSU, I WYRABIANIU TAK POWSTAŁEJ MASY DO UZYSKANIA STOSOWNEJ KONSYSTENCJI. GOTOWA MASA JEST ROZWAŁKOWYWANA, CIĘTA I FORMOWANA W PAŁECZKI, A NASTĘPNIE SUSZONA.

KREDKI WCIERANE SĄ W SZORSTKIE PODOBRZĄDZIE: PAPIER, PŁÓTNO, TEKSTURĘ, KARTON, PERGAMIN. PODCZAS RYSOWANIA LUB MAŁOWANIA POZOSTAJĄ NA POWIERZCHNI OBRAZU PASTELOWY PYŁ, KTÓRY NIE WNIKA W PODŁOŻE.

ABC PASTELU

ARTYSTA PRACUJE, OPERUJĄC ZARÓWNO CIENKIM ZAKOŃCZENIEM PAŁECZKI – NA SUCHO LUB MOKRO, JAK I JEJ SZEROKIM BOKIEM, CO POZWALA NA UZYSKANIE WIĘKSZYCH PLAM BARWNYCH. POWSTAŁY PRZEZ ROZTARCIE KREDKI PYŁ MALARZ NAKŁADA PĘDZLEM, PAŁCEM, KAWĄKCIEM SKÓRY LUB MATERIAŁU, DZIĘKI CZEMU MOŻE UZYSKAĆ RÓŻNORODNE EFEKTY, ZARÓWNO ZBLIŻONE DO RYSUNKU, JAK I DO MALARSTWA.

PASTEL ZNANY BYŁ OD XV WIEKU JAKO ODRĘBNA TECHNIKA W RYSUNKU I MALARSTWIE. ROZWINĄŁ SIĘ W XVIII WIEKU, SZCZEGÓLNIE WE FRANCUSKIM MALARSTWIE PORTRETOWYM I RODZAJOWYM.

W XIX WIEKU PASTEL STAŁ SIĘ POPULARNY M.I.N. ZE WZGLĘDU NA WYGODNIEJSZE UŻYCIĘ KREDKI I PAPIERU W PLENERZE. DZIĘKI TEJ TECHNICIE ARTYŚCI MOGLI SZYBKO UCHWYCIĆ INTERESUJĄCY ICH MOTYW.

NA WYSTAWIE ZNAJDUJE SIĘ BLISKO 250 PASTELII Z KOLEKCJI MUZEUM NARODOWEGO W WARSZAWIE, KTÓRE Z UWAGI NA SWĄ DELIKATNOŚĆ NIE SĄ NA CO DZIEŃ EKSPONOWANE.

Pierwszą znaną polską pastelistką była Anna Rajewska, uczennica Louisa-Francois Baccarellego. Około 1783 roku została wydana jako stylizowana karta Stanisława Augusta do Paryża, gdzie została na stałe. Karierę zrobiła jako pastelistka i miniaturzystka. *Dziwczyną z gołębkiem* jest ukryty portret alogoryzowanym. Być może jest to wizerunek legendarnej piękności epoki, księżnej Rozalii z Chodkiewiczów Lubomirskiej.

ANNA RAJEWSKA
(1762-1832)

W latach 90. XIX wieku Emilia Dukczyńska-Dukszta była w Warszawie jedną z niewielu kobiet malarzek. Ceniono ją jako pastelistkę i portrecistkę. *Portret Julii z Bergsöwów Lesser-Blatteisowej* ukazuje żonę Aleksandra Lessera, znanego malarza i rysownika, którego Dukczyńska była uczennicą. Widać w nim salonową wykwintność i elegancję stroju.

EMILIA DUKCZYŃSKA-DUKSZTA
(1847-1898)

Artystka warszawska, przedstawia się przy pracy, z paletą i pędzlem. Ubrana jest w długą ciemną suknię z bufiastymi rękawami! Białą bluzkę. Uwagę przyciąga młodzieńcza upoda i białą bluzkę. Uwagę modnym strojem i fryzurą.

ALINA BONDY-GLASSOWA
(1865-1935)

Techniką pastelową posługiwała się głównie w latach 90. XIX wieku i w pierwszym 10-leciu XX wieku. Była to dla niej istotna dziedzina twórczości, gdyż swoje pastelowe kompozycje wielokrotnie pokazywała na wystawach w Monachium, Berlinie i Paryżu. Prezentowany na wystawie *Autoportret* z ok. 1906 roku ma charakter barternej prywatny. Artystka przedstawia się w białej bufiastej bluzce, z dłońmi uniesionymi ku twarzy w pełnym wdzięku gestie. Jej profesja została tu zasugerowana poprzez umieszczenie w tle złotej ramy obrazu.

OLGA BOŻAŃSKA
(1865-1940)

Przez wieki pastel uznawany był za sztukę kobiecą. Uważano go za technikę odpowiednią dla kobiet – artystek i zlecanodawczyń. Doskonale nadawał się do przedstawiania pięknych dam. W XIX wieku bracia Goncourtowie pisali o pastelach, jako o sztuce *przydługiej* kobiecie *lekkości obrotu*, i *podobieństwa* do *barwnego kwiatu*.

**STANISŁAW IGNACY WITKIEWICZ,
WITKACY (1885–1939)**

W 1925 roku stworzył jednoosobową Firmę Portretową „S.I. Witkiewicz”. W Regulaminie Firmy opisał różne typy portretów z podziałem na pięć kategorii, oznaczonych literami od A do E. Każdy typ odpowiadał innej konwencji (jeden z nich przewidywał wykonanie portretu pod wpływem alkoholu i/lub narkotyków). Portret Maryli Grossmanowej żony zamożnego fabrykanta i antykwariusza jest typem A, czyli tzw. wylizanym. Jego niezwykłość polega na tym, że obok modelki artysta umieścił siebie, malującego jej portret. Widoczna na sztalugach praca ukazuje ekspresyjną, zdeformowaną twarz w typie D.

KAZIMIERZ MORDASEWICZ (1859–1923)

Kształcił się najpierw w Warszawie, a następnie w Petersburgu. W 1921 roku przeniósł się do Paryża, gdzie zamierzał spędzić kilka lat, wykonując portrety. Niestety plany te przerwał tragiczny wypadek samochodowy, w którym artysta zginął. Był cenionym portrecistą. Malował przedstawicieli rodziny cesarskiej, arystokracji, inteligencji oraz wojskowych. W czasie wizyty artysty w rezydencji Tyszkiewiczów w Zatroczu powstał portret ukazujący hrabinę Jadwigę Tyszkiewiczową na tle tapiserii, w sali zwanej gobelinową. Modelka siedzi na kanapie w stylu Ludwika XVI, ubrana w jasnozieloną balową suknię, z zarzuconą na plecy pelerynką z soboli. Na głowie ma duży czarny kapelusz.

LEON WYCZÓŁKOWSKI (1852–1936)

Od 1892 roku zaczął malować pastele, w których osiągnął mistrzostwo. Zafascynowany był sztuką Dalekiego Wschodu, co znalazło odzwierciedlenie w jego pracach i przejawiało się w kolekcjonowaniu pięknych orientalnych przedmiotów. Na jednym z obrazów ukazał się w jedwabnej XVIII-wiecznej chińskiej szacie, tkanej w przedstawienia smoków, obłoków i fal. Złoty strój zestawiony został z granatem makaty dla uzyskania większego kontrastu.

TEODOR AXENTOWICZ (1859–1938)

Największą popularność zyskał dzięki portretom kobiet. Należy do nich obraz ukazujący modelkę w złotej jedwabnej sukni, z czarnym boa zarzuconym na lewe ramię. Ta wytworna dama to Żaneta z Braunsteinów, żona Hermana Poznańskiego, przemysłowca i finansisty ze słynnego rodu łódzkich fabrykantów.

**Mistrzowie pastelu
znani i zapomniani**

Znajdź na wystawie przerysowane postaci z obrazów. Są to portrety i autoportrety namalowane przez wybitnych pastelistów. Do każdego dopasuj odpowiednie informacje.

STANISŁAW WYSPIAŃSKI (1869–1907)

Był artystą wszechstronnym. Uprawiał malarstwo sztalugowe, szkicował ołówkiem i węglem. Jego domeną stał się jednak pastel. Powodem zarzucenia malarstwa olejnego były problemy zdrowotne spowodowane wyziewami ołowiu z farb olejnych. W portretach Wyspiański koncentrował się przede wszystkim na psychice i indywidualnych cechach modela. Również ten pastel ukazuje stan duchowy i fizyczny portretowanego. Widoczne za plecami modela liście zeschłej winorośli można odczytać symbolicznie, jako oznaki śmierci, powolnego obumierania i schyłku życia.

LEON KAUFMANN (1872–1933)

Choć od 1902 roku mieszkał w Paryżu, często jednak przyjeżdżał do Warszawy i odwiedzał znajomych. Charakterystyczną cechą jego pasteli jest wrażenie mglistości i delikatności. Za pomocą światła tworzył tajemniczy nastrój wokół portretowanego. Dobrym tego przykładem jest autoportret z papierosem w ustach w „renesansowej” pozie. W tle widoczny jest inny obraz.